

درآمدی بر فلسفه دین

جلسه شانزدهم

فصل سیزدهم

اخلاق دینی

اخلاق چه نسبتی با خدا دارد؟

۵. مقدمات

الف) مسئله‌ی حسن و قبح در اسلام
ب) اخلاق توصیفی و اخلاق تجویزی

۱. منشأ حقیقتِ اخلاقیِ دینی
وابستگی اصول اخلاقی به خدا یعنی چه؟

۲. مبنای اعتبار حقیقتِ اخلاقیِ دینی
الف) مکایناتیر: خیریتِ مطلق خدا
ب) نیلسن: پس اخلاق مستقل از خداست
ج) منتقد: نه!

۳. انحای دستیابی به حقیقتِ اخلاقیِ دینی
الف) از طریق وحی مکتوب
ب) از طریق عقل
ج) از طریق شهود اخلاقی

۴. تلقی‌های تکلیفی و فضیلتی از اخلاق دینی
الف) تکلیف و فضیلت
ب) تلقی تکلیفی از اخلاق دینی
ج) تلقی فضیلتی از اخلاق دینی

۵. تکلیف مخالفان اخلاق دینی چه می‌شود؟
الف) آیا اخلاق غیرمتکی به دین ممکن است؟
ب) آیا اخلاق غیرمتکی به دین غیرنسبی است؟
ج) آیا اخلاق غیرمتکی به دین به بی‌معنای نمی‌رسد؟

۵. مقدمات

الف) مسئله‌ی حسن و قبح در اسلام
ب) اخلاق توصیفی و اخلاق تجویزی

۱. منشأ حقیقتِ اخلاقیِ دینی
وابستگی اصول اخلاقی به خدا یعنی چه؟

۲. مبنای اعتبار حقیقتِ اخلاقیِ دینی
الف) مکایناتیر: خیریتِ مطلق خدا
ب) نیلسن: پس اخلاق مستقل از خداست
ج) منتقد: نه!

۳. انحای دستیابی به حقیقتِ اخلاقیِ دینی
الف) از طریق وحی مکتوب
ب) از طریق عقل
ج) از طریق شهود اخلاقی

۴. تلقی‌های تکلیفی و فضیلتی از اخلاق دینی
الف) تکلیف و فضیلت
ب) تلقی تکلیفی از اخلاق دینی
ج) تلقی فضیلتی از اخلاق دینی

۵. تکلیف مخالفان اخلاق دینی چه می‌شود؟
الف) آیا اخلاق غیرمتکی به دین ممکن است؟
ب) آیا اخلاق غیرمتکی به دین غیرنسبی است؟
ج) آیا اخلاق غیرمتکی به دین به بی‌معنای نمی‌رسد؟

مسئله‌ی حسن و قبح در اسلام — اخلاق توصیفی و اخلاق تجویزی

۵. مقدمات

الف) مسئله‌ی حسن و قبح در اسلام
ب) اخلاق توصیفی و اخلاق تجویزی

۱. منشأ حقیقتِ اخلاقیِ دینی
وابستگی اصول اخلاقی به خدا یعنی چه؟

۲. مبنای اعتبار حقیقتِ اخلاقیِ دینی
الف) مکاینٹایر: خیریتِ مطلق خدا
ب) نیلسن: پس اخلاق مستقل از خداست
ج) منتقد: نه!

معتزله — اشاعره — عدلیه

حسن و قبح عقلی؟

۳. انحای دستیابی به حقیقتِ اخلاقیِ دینی
الف) از طریق وحی مکتوب
ب) از طریق عقل
ج) از طریق شهود اخلاقی

۴. تلقی‌های تکلیفی و فضیلتی از اخلاق دینی
الف) تکلیف و فضیلت
ب) تلقی تکلیفی از اخلاق دینی
ج) تلقی فضیلتی از اخلاق دینی

۵. تکلیف مخالفان اخلاق دینی چه می‌شود؟
الف) آیا اخلاق غیرمتکی به دین ممکن است؟
ب) آیا اخلاق غیرمتکی به دین غیرنسبی است؟
ج) آیا اخلاق غیرمتکی به دین به بی‌معنای نمی‌رسد؟

۵. مقدمات

الف) مسئله‌ی حسن و قبح در اسلام
ب) اخلاق توصیفی و اخلاق تجویزی

۱. منشأ حقیقتِ اخلاقیِ دینی
وابستگی اصول اخلاقی به خدا یعنی چه؟

۲. مبنای اعتبار حقیقتِ اخلاقیِ دینی
الف) مکایناتیر: خیریتِ مطلق خدا
ب) نیلسن: پس اخلاق مستقل از خداست
ج) منتقد: نه!

۳. انحای دستیابی به حقیقتِ اخلاقیِ دینی
الف) از طریق وحی مکتوب
ب) از طریق عقل
ج) از طریق شهود اخلاقی

۴. تلقی‌های تکلیفی و فضیلتی از اخلاق دینی
الف) تکلیف و فضیلت
ب) تلقی تکلیفی از اخلاق دینی
ج) تلقی فضیلتی از اخلاق دینی

۵. تکلیف مخالفان اخلاق دینی چه می‌شود؟
الف) آیا اخلاق غیرمتکی به دین ممکن است؟
ب) آیا اخلاق غیرمتکی به دین غیرنسبی است؟
ج) آیا اخلاق غیرمتکی به دین به بی‌معنای نمی‌رسد؟

اخلاق توصیفی:

سوال اصلی: آدم‌ها به کدام اصول اخلاقی باور دارند؟
مرجع: انسان‌شناسی، جامعه‌شناسی، علم سیاست

اخلاق تجویزی:

سوال اصلی: آدم‌ها باید به کدام اصول اخلاقی باور داشته باشند؟
مرجع: اخلاق/فلسفه‌ی اخلاق

۵. مقدمات

الف) مسئله‌ی حسن و قبح در اسلام
ب) اخلاق توصیفی و اخلاق تجویزی

۱. منشأ حقیقتِ اخلاقیِ دینی

وابستگی اصول اخلاقی به خدا یعنی چه؟

۲. مبنای اعتبار حقیقتِ اخلاقیِ دینی

الف) مکاینتایر: خیریتِ مطلق خدا
ب) نیلسن: پس اخلاق مستقل از خداست
ج) منتقد: نه!

۳. انحای دستیابی به حقیقتِ اخلاقیِ دینی

الف) از طریق وحی مکتوب
ب) از طریق عقل
ج) از طریق شهود اخلاقی

۴. تلقی‌های تکلیفی و فضیلتی از اخلاق دینی

الف) تکلیف و فضیلت
ب) تلقی تکلیفی از اخلاق دینی
ج) تلقی فضیلتی از اخلاق دینی

۵. تکلیف مخالفان اخلاق دینی چه می‌شود؟

الف) آیا اخلاق غیرمتکی به دین ممکن است؟
ب) آیا اخلاق غیرمتکی به دین غیرنسبی است؟
ج) آیا اخلاق غیرمتکی به دین به بی‌معنای نمی‌رسد؟

منشأ حقیقت اخلاقی چیست؟

— امر انسانی

— امر الهی

۵. مقدمات

الف) مسئله‌ی حسن و قبح در اسلام
ب) اخلاق توصیفی و اخلاق تجویزی

۱. منشأ حقیقتِ اخلاقیِ دینی

وابستگی اصول اخلاقی به خدا یعنی چه؟

نظریه‌ی نخست: وابسته به خداست چونان وابستگی منطق به خدا.

نظریه‌ی دوم: نظریه‌ی فرمان الهی

۲. مبنای اعتبار حقیقتِ اخلاقیِ دینی

الف) مکایناتیر: خیریتِ مطلق خدا
ب) نیلسن: پس اخلاق مستقل از خداست
ج) منتقد: نه!

۳. انحای دستیابی به حقیقتِ اخلاقیِ دینی

الف) از طریق وحی مکتوب
ب) از طریق عقل
ج) از طریق شهود اخلاقی

سوال: خدا به امری ظاهراً غیر اخلاقی امر کرد چه؟

پاسخ اول: حکم خدا تا وقتی نافذ است که به انسان‌ها عشق بورزد. هرگاه چنین چیزی استشمام نشد، دیگر نافذ نیست.

۴. تلقی‌های تکلیفی و فضیلتی از اخلاق دینی

الف) تکلیف و فضیلت
ب) تلقی تکلیفی از اخلاق دینی
ج) تلقی فضیلتی از اخلاق دینی

پاسخ دوم: اگر خدا را عالم مطلق و خالق و ذاتاً عاشقِ انسان‌ها بدانیم، مطمئن خواهیم بود که احکام عندی و بوالهوسانه نیستند.

۵. تکلیف مخالفان اخلاق دینی چه می‌شود؟

الف) آیا اخلاق غیرمتکی به دین ممکن است؟
ب) آیا اخلاق غیرمتکی به دین غیرنسبی است؟
ج) آیا اخلاق غیرمتکی به دین به بی‌معنای نمی‌رسد؟

۵. مقدمات

الف) مسئله‌ی حسن و قبح در اسلام
ب) اخلاق توصیفی و اخلاق تجویزی

۱. منشأ حقیقتِ اخلاقیِ دینی

وابستگی اصول اخلاقی به خدا یعنی چه؟

۲. مبنای اعتبار حقیقتِ اخلاقیِ دینی

الف) مکایناتیر: خیریتِ مطلق خدا
ب) نیلسن: پس اخلاق مستقل از خداست
ج) منتقد: نه!

چرا حکم خدا را برای مبنای اخلاق بودن معتبر می‌دانیم؟

۳. انحای دستیابی به حقیقتِ اخلاقیِ دینی

الف) از طریق وحی مکتوب
ب) از طریق عقل
ج) از طریق شهود اخلاقی

۴. تلقی‌های تکلیفی و فضیلتی از اخلاق دینی

الف) تکلیف و فضیلت
ب) تلقی تکلیفی از اخلاق دینی
ج) تلقی فضیلتی از اخلاق دینی

۵. تکلیف مخالفان اخلاق دینی چه می‌شود؟

الف) آیا اخلاق غیرمتکی به دین ممکن است؟
ب) آیا اخلاق غیرمتکی به دین غیرنسبی است؟
ج) آیا اخلاق غیرمتکی به دین به بی‌معنای نمی‌رسد؟

۵. مقدمات

الف) مسئله‌ی حسن و قبح در اسلام
ب) اخلاق توصیفی و اخلاق تجویزی

۱. منشأ حقیقتِ اخلاقیِ دینی

وابستگی اصول اخلاقی به خدا یعنی چه؟

۲. مبنای اعتبار حقیقتِ اخلاقیِ دینی

الف) مکایناتیر: خیریتِ مطلق خدا

ب) نیلسن: پس اخلاق مستقل از خداست
ج) منتقد: نه!

۳. انحای دستیابی به حقیقتِ اخلاقیِ دینی

الف) از طریق وحی مکتوب

ب) از طریق عقل

ج) از طریق شهود اخلاقی

۴. تلقی‌های تکلیفی و فضیلتی از اخلاق دینی

الف) تکلیف و فضیلت

ب) تلقی تکلیفی از اخلاق دینی

ج) تلقی فضیلتی از اخلاق دینی

۵. تکلیف مخالفان اخلاق دینی چه می‌شود؟

الف) آیا اخلاق غیرمتکی به دین ممکن است؟

ب) آیا اخلاق غیرمتکی به دین غیرنسبی است؟

ج) آیا اخلاق غیرمتکی به دین به بی‌معنای نمی‌رسد؟

مکایناتیر:

ملاک و مبنا خیریتِ محض خداست. چون خدا غیر است، از او

تبعیت می‌کنیم.

۵. مقدمات

الف) مسئله‌ی حسن و قبح در اسلام
ب) اخلاق توصیفی و اخلاق تجویزی

نیلسن:

چه طور می‌فهمیم خدا خیر است؟

یا با مشاهده‌ی قرائن و افعال خیر او: پس باید از قبل ملاکی درباره‌ی خیر داشته باشیم.

یا طبق تعریف خدا را خیر می‌دانیم: پس از کجا می‌دانیم موجود ابلاغ‌کننده‌ی حکم اخلاقی خداست؟ پس برای تبعیت از احکام، باید بدانیم او خداست. برای خدا دانستنِ او باید خیر را از قبل بشناسیم. در نتیجه باید از قبل ملاکی درباره‌ی خیر داشته باشیم.

نتیجه‌ی کلی: اخلاق امری مستقل از خداست.

۱. منشأ حقیقتِ اخلاقیِ دینی
وابستگی اصول اخلاقی به خدا یعنی چه؟

۲. مبنای اعتبار حقیقتِ اخلاقیِ دینی
الف) مکایناتیر: خیریتِ مطلق خدا
ب) نیلسن: پس اخلاق مستقل از خداست
ج) منتقد: نه!

۳. انحای دستیابی به حقیقتِ اخلاقیِ دینی
الف) از طریق وحی مکتوب
ب) از طریق عقل
ج) از طریق شهود اخلاقی

۴. تلقی‌های تکلیفی و فضیلتی از اخلاق دینی
الف) تکلیف و فضیلت
ب) تلقی تکلیفی از اخلاق دینی
ج) تلقی فضیلتی از اخلاق دینی

۵. تکلیف مخالفان اخلاق دینی چه می‌شود؟
الف) آیا اخلاق غیرمتکی به دین ممکن است؟
ب) آیا اخلاق غیرمتکی به دین غیرنسبی است؟
ج) آیا اخلاق غیرمتکی به دین به بی‌معنای نمی‌رسد؟

۵. مقدمات

الف) مسئله‌ی حسن و قبح در اسلام
ب) اخلاق توصیفی و اخلاق تجویزی

۱. منشأ حقیقتِ اخلاقیِ دینی

وابستگی اصول اخلاقی به خدا یعنی چه؟

۲. مبنای اعتبار حقیقتِ اخلاقیِ دینی

الف) مکاینتایر: خیریتِ مطلق خدا
ب) نیلسن: پس اخلاق مستقل از خداست
ج) منتقد: نه!

۳. انحای دستیابی به حقیقتِ اخلاقیِ دینی

الف) از طریق وحی مکتوب
ب) از طریق عقل
ج) از طریق شهود اخلاقی

۴. تلقی‌های تکلیفی و فضیلتی از اخلاق دینی

الف) تکلیف و فضیلت
ب) تلقی تکلیفی از اخلاق دینی
ج) تلقی فضیلتی از اخلاق دینی

۵. تکلیف مخالفان اخلاق دینی چه می‌شود؟

الف) آیا اخلاق غیرمتکی به دین ممکن است؟
ب) آیا اخلاق غیرمتکی به دین غیرنسبی است؟
ج) آیا اخلاق غیرمتکی به دین به بی‌معنای نمی‌رسد؟

منتقد:

درست است که خدا را داوری می‌کنیم. اما انسان و محیط او هم مخلوق خدا هستند. انسان با عقل خود تشخیص می‌دهد اما چون عقل هم مخلوق خداست، پس داوری انسان نیز منشأ الهی دارد.

۵. مقدمات

الف) مسئله‌ی حسن و قبح در اسلام
ب) اخلاق توصیفی و اخلاق تجویزی

۱. منشأ حقیقتِ اخلاقیِ دینی

وابستگی اصول اخلاقی به خدا یعنی چه؟

۲. مبنای اعتبار حقیقتِ اخلاقیِ دینی

الف) مکاینتایر: خیریتِ مطلق خدا
ب) نیلسن: پس اخلاق مستقل از خداست
ج) منتقد: نه!

با این فرض که اخلاق منشأ الهی دارد، چه‌طور به حکم الهی دست پیدا می‌کنیم؟

۳. انحای دستیابی به حقیقتِ اخلاقیِ دینی

الف) از طریق وحی مکتوب
ب) از طریق عقل
ج) از طریق شهود اخلاقی

۴. تلقی‌های تکلیفی و فضیلتی از اخلاق دینی

الف) تکلیف و فضیلت
ب) تلقی تکلیفی از اخلاق دینی
ج) تلقی فضیلتی از اخلاق دینی

۵. تکلیف مخالفان اخلاق دینی چه می‌شود؟

الف) آیا اخلاق غیرمتکی به دین ممکن است؟
ب) آیا اخلاق غیرمتکی به دین غیرنسبی است؟
ج) آیا اخلاق غیرمتکی به دین به بی‌معنای نمی‌رسد؟

۵. مقدمات

الف) مسئله‌ی حسن و قبح در اسلام
ب) اخلاق توصیفی و اخلاق تجویزی

۱. منشأ حقیقتِ اخلاقیِ دینی

وابستگی اصول اخلاقی به خدا یعنی چه؟

۲. مبنای اعتبار حقیقتِ اخلاقیِ دینی

الف) مکایناتیر: خیریتِ مطلق خدا
ب) نیلسن: پس اخلاق مستقل از خداست
ج) منتقد: نه!

۳. انحای دستیابی به حقیقتِ اخلاقیِ دینی

الف) از طریق وحی مکتوب

ب) از طریق عقل
ج) از طریق شهود اخلاقی

۴. تلقی‌های تکلیفی و فضیلتی از اخلاق دینی

الف) تکلیف و فضیلت

ب) تلقی تکلیفی از اخلاق دینی
ج) تلقی فضیلتی از اخلاق دینی

۵. تکلیف مخالفان اخلاق دینی چه می‌شود؟

الف) آیا اخلاق غیرمتکی به دین ممکن است؟

ب) آیا اخلاق غیرمتکی به دین غیرنسبی است؟

ج) آیا اخلاق غیرمتکی به دین به بی‌معنای نمی‌رسد؟

از طریق وحی مکتوب

سوال: در مکتوبات وحی چیزهایی هستند که اخلاقاً مناقشه‌برانگیزند. آن‌ها را چه کنیم؟

پاسخ ۱: اصول اخلاقی خدا با اصول اخلاقی انسان‌ها متفاوت است.

نقد: چنین خدایی شایسته‌ی ستایش و تحسین اخلاقی است؟

پاسخ ۲: اگر از منظر علم خدا بنگریم، منافاتی با اخلاق ندارد؛ مثل ماجرای خضر.

۵. مقدمات

الف) مسئله‌ی حسن و قبح در اسلام
ب) اخلاق توصیفی و اخلاق تجویزی

۱. منشأ حقیقتِ اخلاقیِ دینی

وابستگی اصول اخلاقی به خدا یعنی چه؟

۲. مبنای اعتبار حقیقتِ اخلاقیِ دینی

الف) مکاینتایر: خیریتِ مطلق خدا
ب) نیلسن: پس اخلاق مستقل از خداست
ج) منتقد: نه!

از طریق عقل (بنا بر قانون طبیعی آکوئیناس)

۳. انحای دستیابی به حقیقتِ اخلاقیِ دینی

الف) از طریق وحی مکتوب
ب) از طریق عقل
ج) از طریق شهود اخلاقی

خدا انسان را به صورتِ خود خلق کرده. پس عقل انسان توانایی تشخیص دارد. البته در مقام تعارض، وحی مکتوب مقدم است.

۴. تلقی‌های تکلیفی و فضیلتی از اخلاق دینی

الف) تکلیف و فضیلت
ب) تلقی تکلیفی از اخلاق دینی
ج) تلقی فضیلتی از اخلاق دینی

۵. تکلیف مخالفان اخلاق دینی چه می‌شود؟

الف) آیا اخلاق غیرمتکی به دین ممکن است؟
ب) آیا اخلاق غیرمتکی به دین غیرنسبی است؟
ج) آیا اخلاق غیرمتکی به دین به بی‌معنای نمی‌رسد؟

۵. مقدمات

الف) مسئله‌ی حسن و قبح در اسلام
ب) اخلاق توصیفی و اخلاق تجویزی

۱. منشأ حقیقتِ اخلاقیِ دینی
وابستگی اصول اخلاقی به خدا یعنی چه؟

۲. مبنای اعتبار حقیقتِ اخلاقیِ دینی
الف) مکایناتیر: خیریتِ مطلق خدا
ب) نیلسن: پس اخلاق مستقل از خداست
ج) منتقد: نه!

۳. انحای دستیابی به حقیقتِ اخلاقیِ دینی
الف) از طریق وحی مکتوب
ب) از طریق عقل
ج) از طریق شهود اخلاقی

۴. تلقی‌های تکلیفی و فضیلتی از اخلاق دینی
الف) تکلیف و فضیلت
ب) تلقی تکلیفی از اخلاق دینی
ج) تلقی فضیلتی از اخلاق دینی

۵. تکلیف مخالفان اخلاق دینی چه می‌شود؟
الف) آیا اخلاق غیرمتکی به دین ممکن است؟
ب) آیا اخلاق غیرمتکی به دین غیرنسبی است؟
ج) آیا اخلاق غیرمتکی به دین به بی‌معنای نمی‌رسد؟

از طریق شهود اخلاقی

خدا انسان را به صورتِ خود خلق کرده. پس شهود انسان توانایی دارد.

سوال: تنوع در شهودهای دینی را چه کنیم؟

تنوع بین‌دینی: ارجاع به مسئله‌ی تنوع ادیان

تنوع درون‌دینی:

پاسخ ۱: اشتراک در اصل و تفاوت در مصداق‌یابی

پاسخ ۲: اشتراک در اصل و تفاوت در مفروضات ناظر به واقع

نقد: گاهی تفاوت در همان اصول است:

پاسخ ۱: اشتراک در اصول تصدیق‌شده و تفاوت در اولویت‌بندی میان اصول

پاسخ ۲: دستگاه تشخیص انسان هنگام هبوط آسیب دیده.

پاسخ ۳: اخلاق فطری است اما فرهنگ‌ها هم دخیل‌اند.

۵. مقدمات

الف) مسئله‌ی حسن و قبح در اسلام
ب) اخلاق توصیفی و اخلاق تجویزی

۱. منشأ حقیقتِ اخلاقیِ دینی

وابستگی اصول اخلاقی به خدا یعنی چه؟

۲. مبنای اعتبار حقیقتِ اخلاقیِ دینی

الف) مکاینٹایر: خیریتِ مطلق خدا
ب) نیلسن: پس اخلاق مستقل از خداست
ج) منتقد: نه!

نگاه تکلیف‌محور — نگاه فضیلت‌محور

۳. انحای دستیابی به حقیقتِ اخلاقیِ دینی

الف) از طریق وحی مکتوب
ب) از طریق عقل
ج) از طریق شهود اخلاقی

۴. تلقی‌های تکلیفی و فضیلتی از اخلاق دینی

الف) تکلیف و فضیلت
ب) تلقی تکلیفی از اخلاق دینی
ج) تلقی فضیلتی از اخلاق دینی

۵. تکلیف مخالفان اخلاق دینی چه می‌شود؟

الف) آیا اخلاق غیرمتکی به دین ممکن است؟
ب) آیا اخلاق غیرمتکی به دین غیرنسبی است؟
ج) آیا اخلاق غیرمتکی به دین به بی‌معنای نمی‌رسد؟

۵. مقدمات

الف) مسئله‌ی حسن و قبح در اسلام
ب) اخلاق توصیفی و اخلاق تجویزی

۱. منشأ حقیقتِ اخلاقیِ دینی

وابستگی اصول اخلاقی به خدا یعنی چه؟

۲. مبنای اعتبار حقیقتِ اخلاقیِ دینی

الف) مکایناتیر: خیریتِ مطلق خدا
ب) نیلسن: پس اخلاق مستقل از خداست
ج) منتقد: نه!

۳. انحای دستیابی به حقیقتِ اخلاقیِ دینی

الف) از طریق وحی مکتوب
ب) از طریق عقل
ج) از طریق شهود اخلاقی

۴. تلقی‌های تکلیفی و فضیلتی از اخلاق دینی

الف) تکلیف و فضیلت

ب) تلقی تکلیفی از اخلاق دینی
ج) تلقی فضیلتی از اخلاق دینی

۵. تکلیف مخالفان اخلاق دینی چه می‌شود؟

الف) آیا اخلاق غیرمتکی به دین ممکن است؟
ب) آیا اخلاق غیرمتکی به دین غیرنسبی است؟
ج) آیا اخلاق غیرمتکی به دین به بی‌معنای نمی‌رسد؟

کمک به پیرزن آسیب‌دیده:

به خاطر خیرخواهی

به خاطر رودربایستی

۵. مقدمات

الف) مسئله‌ی حسن و قبح در اسلام
ب) اخلاق توصیفی و اخلاق تجویزی

۱. منشأ حقیقتِ اخلاقیِ دینی

وابستگی اصول اخلاقی به خدا یعنی چه؟

۲. مبنای اعتبار حقیقتِ اخلاقیِ دینی

الف) مکاینٹایر: خیریتِ مطلق خدا
ب) نیلسن: پس اخلاق مستقل از خداست
ج) منتقد: نه!

۳. انحای دستیابی به حقیقتِ اخلاقیِ دینی

الف) از طریق وحی مکتوب
ب) از طریق عقل
ج) از طریق شهود اخلاقی

۴. تلقی‌های تکلیفی و فضیلتی از اخلاق دینی

الف) تکلیف و فضیلت
ب) **تلقی تکلیفی از اخلاق دینی**
ج) تلقی فضیلتی از اخلاق دینی

۵. تکلیف مخالفان اخلاق دینی چه می‌شود؟

الف) آیا اخلاق غیرمتکی به دین ممکن است؟
ب) آیا اخلاق غیرمتکی به دین غیرنسبی است؟
ج) آیا اخلاق غیرمتکی به دین به بی‌معنای نمی‌رسد؟

تعهد اخلاقی:

باید به اصول و تکالیف اخلاقی الهی پایبند بود.

۵. مقدمات

الف) مسئله‌ی حسن و قبح در اسلام
ب) اخلاق توصیفی و اخلاق تجویزی

۱. منشأ حقیقتِ اخلاقیِ دینی

وابستگی اصول اخلاقی به خدا یعنی چه؟

۲. مبنای اعتبار حقیقتِ اخلاقیِ دینی

الف) مکاینٹایر: خیریتِ مطلق خدا
ب) نیلسن: پس اخلاق مستقل از خداست
ج) منتقد: نه!

۳. انحای دستیابی به حقیقتِ اخلاقیِ دینی

الف) از طریق وحی مکتوب
ب) از طریق عقل
ج) از طریق شهود اخلاقی

۴. تلقی‌های تکلیفی و فضیلتی از اخلاق دینی

الف) تکلیف و فضیلت
ب) تلقی تکلیفی از اخلاق دینی
ج) **تلقی فضیلتی از اخلاق دینی**

۵. تکلیف مخالفان اخلاق دینی چه می‌شود؟

الف) آیا اخلاق غیرمتکی به دین ممکن است؟
ب) آیا اخلاق غیرمتکی به دین غیرنسبی است؟
ج) آیا اخلاق غیرمتکی به دین به بی‌معنای نمی‌رسد؟

تعهد اخلاقی:

باید انسان‌هایی خیرخواه و بافضیلت شویم.

۵. مقدمات

الف) مسئله‌ی حسن و قبح در اسلام
ب) اخلاق توصیفی و اخلاق تجویزی

۱. منشأ حقیقتِ اخلاقیِ دینی

وابستگی اصول اخلاقی به خدا یعنی چه؟

۲. مبنای اعتبار حقیقتِ اخلاقیِ دینی

الف) مکاینٹایر: خیریتِ مطلق خدا
ب) نیلسن: پس اخلاق مستقل از خداست
ج) منتقد: نه!

تکلیف مخالفان اخلاق دینی چه می‌شود؟

۳. انحای دستیابی به حقیقتِ اخلاقیِ دینی

الف) از طریق وحی مکتوب
ب) از طریق عقل
ج) از طریق شهود اخلاقی

۴. تلقی‌های تکلیفی و فضیلتی از اخلاق دینی

الف) تکلیف و فضیلت
ب) تلقی تکلیفی از اخلاق دینی
ج) تلقی فضیلتی از اخلاق دینی

۵. تکلیف مخالفان اخلاق دینی چه می‌شود؟

الف) آیا اخلاق غیرمتکی به دین ممکن است؟
ب) آیا اخلاق غیرمتکی به دین غیرنسبی است؟
ج) آیا اخلاق غیرمتکی به دین به بی‌معنای نمی‌رسد؟

۵. مقدمات

الف) مسئله‌ی حسن و قبح در اسلام
ب) اخلاق توصیفی و اخلاق تجویزی

۱. منشأ حقیقتِ اخلاقیِ دینی

وابستگی اصول اخلاقی به خدا یعنی چه؟

۲. مبنای اعتبار حقیقتِ اخلاقیِ دینی

الف) مکایناتیر: خیریتِ مطلق خدا
ب) نیلسن: پس اخلاق مستقل از خداست
ج) منتقد: نه!

قائلان به اخلاق دینی تأکیدی ندارند که

باید درک و فهمی از خدا داشت تا اخلاق را بفهمیم.

۳. انحای دستیابی به حقیقتِ اخلاقیِ دینی

الف) از طریق وحی مکتوب
ب) از طریق عقل
ج) از طریق شهود اخلاقی

۴. تلقی‌های تکلیفی و فضیلتی از اخلاق دینی

الف) تکلیف و فضیلت
ب) تلقی تکلیفی از اخلاق دینی
ج) تلقی فضیلتی از اخلاق دینی

۵. تکلیف مخالفان اخلاق دینی چه می‌شود؟

الف) آیا اخلاق غیرمتکی به دین ممکن است؟
ب) آیا اخلاق غیرمتکی به دین غیرنسبی است؟
ج) آیا اخلاق غیرمتکی به دین به بی‌معنای نمی‌رسد؟

۵. مقدمات

الف) مسئله‌ی حسن و قبح در اسلام
ب) اخلاق توصیفی و اخلاق تجویزی

۱. منشأ حقیقتِ اخلاقیِ دینی

وابستگی اصول اخلاقی به خدا یعنی چه؟

۲. مبنای اعتبار حقیقتِ اخلاقیِ دینی

الف) مکاینتایر: خیریتِ مطلق خدا
ب) نیلسن: پس اخلاق مستقل از خداست
ج) منتقد: نه!

اگر مبنای اخلاق بشری باشد دست‌خوشِ نسبیت می‌شود.
اما گویا می‌توان مبنای محصلی یافت که اسیر نسبیت‌گرایی
نشود و واجد داورِ عینی باشد.

۳. انحای دستیابی به حقیقتِ اخلاقیِ دینی

الف) از طریق وحی مکتوب
ب) از طریق عقل
ج) از طریق شهود اخلاقی

۴. تلقی‌های تکلیفی و فضیلتی از اخلاق دینی

الف) تکلیف و فضیلت
ب) تلقی تکلیفی از اخلاق دینی
ج) تلقی فضیلتی از اخلاق دینی

۵. تکلیف مخالفان اخلاق دینی چه می‌شود؟

الف) آیا اخلاق غیرمتکی به دین ممکن است؟
ب) آیا اخلاق غیرمتکی به دین غیرنسبی است؟
ج) آیا اخلاق غیرمتکی به دین به بی‌معنای نمی‌رسد؟

۵. مقدمات

الف) مسئله‌ی حسن و قبح در اسلام
ب) اخلاق توصیفی و اخلاق تجویزی

۱. منشأ حقیقتِ اخلاقیِ دینی

وابستگی اصول اخلاقی به خدا یعنی چه؟

حذف نگاه غایت‌مدارانه منجر به پوچی می‌شود. اما باید اثبات کنند:

۲. مبنای اعتبار حقیقتِ اخلاقیِ دینی

الف) مکایناتیر: خیریتِ مطلق خدا
ب) نیلسن: پس اخلاق مستقل از خداست
ج) منتقد: نه!

«باورِ غیردین‌داران مبنی بر معنای شخصی داشتنِ عالم در حالتِ فقدان نگاه غایت‌مدارانه ناموجه است.»

۳. انحای دستیابی به حقیقتِ اخلاقیِ دینی

الف) از طریق وحی مکتوب
ب) از طریق عقل
ج) از طریق شهود اخلاقی

اما چنین اثباتی انجام نشده است.

۴. تلقی‌های تکلیفی و فضیلتی از اخلاق دینی

الف) تکلیف و فضیلت
ب) تلقی تکلیفی از اخلاق دینی
ج) تلقی فضیلتی از اخلاق دینی

۵. تکلیف مخالفان اخلاق دینی چه می‌شود؟

الف) آیا اخلاق غیرمتکی به دین ممکن است؟
ب) آیا اخلاق غیرمتکی به دین غیرنسبی است؟
ج) آیا اخلاق غیرمتکی به دین به بی‌معنایی نمی‌رسد؟

۵. مقدمات

الف) مسئله‌ی حسن و قبح در اسلام
ب) اخلاق توصیفی و اخلاق تجویزی

۱. منشأ حقیقتِ اخلاقیِ دینی
وابستگی اصول اخلاقی به خدا یعنی چه؟

۲. مبنای اعتبار حقیقتِ اخلاقیِ دینی
الف) مکایناتیر: خیریتِ مطلق خدا
ب) نیلسن: پس اخلاق مستقل از خداست
ج) منتقد: نه!

۳. انحای دستیابی به حقیقتِ اخلاقیِ دینی
الف) از طریق وحی مکتوب
ب) از طریق عقل
ج) از طریق شهود اخلاقی

۴. تلقی‌های تکلیفی و فضیلتی از اخلاق دینی
الف) تکلیف و فضیلت
ب) تلقی تکلیفی از اخلاق دینی
ج) تلقی فضیلتی از اخلاق دینی

۵. تکلیف مخالفان اخلاق دینی چه می‌شود؟
الف) آیا اخلاق غیرمتکی به دین ممکن است؟
ب) آیا اخلاق غیرمتکی به دین غیرنسبی است؟
ج) آیا اخلاق غیرمتکی به دین به بی‌معنای نمی‌رسد؟

درآمدی بر فلسفه دین

جلسه شانزدهم/پایان